

GOBBY FEHÉR GYULA HATVANÉVES

„MIVÉ LESZÜNK? ÉS MI LESZ A SORSUNK?”

Gobby Fehér Gyula drámáiról

FRANYÓ ZSUZSANNA

A legtermékenyebb drámaírónk, aki a jugoszláviai magyar drámairodalomban a polgári drámától, a kísérletező drámaszerkezeten át jutott a történelmi példabeszédig.

Írt egyfelvonásos színműveket: *Statistikusok*, *A kerítés*, *Az ablak fontossága a háztartásban*, *Társadalmi csapdák* (három egyfelvonásosból áll: *Csapda*, *Találka*, *Ajtó*), *Kopogj a csenden*.

Írt dokumentumdrámát: *Vallatás*, kísérleti monodrámát: *Bűnös-e a Szél?*, és írt drámákat: *A nagy építés*, *Játsszunk színházat*, *A budaiak szabadsága*, *Szakértők az ablakban*, *A hajó*.

Írt musicalt *A zöld hajú lány* címen, és zenés vígjátékot *Duna menti Hollywood* címen és operettet *Az angyal álma* címen.

Végtelenül gazdag drámai opusa. A vajdasági magyar drámairodalomban nincs még egy ilyen „bőbeszédű” drámaírónk, aki szinte minden drámai műfajjal megpróbálkozott, és a legösszetettebb drámaszerkezetekben is közölte gondolatait.

A budaiak szabadsága című művével robbant be a drámairodalomba. A drámát Buda városában játszatja 1303–1307-ben, Anjou Károly és III. Vencel király táborában.

Az 1302. év az Árpád-ház férfiágának kihalása után következett időszak volt, amikor is a egyes házból származó királyok kora köszöntött be, és az Árpád-ház iránti ragaszkodásból női ágon való rokonságot akartak a trónra ültetni. Így a szabad király választójog visszaszállt a nemzetre, s ezért a cseh Vencelt választották meg királlyá, aki 1301-től

1304-ig volt uralmon. Amikor a gyermekkorban levő királyt atyja 1305-ben hazavitte, akkor Otto bajor herceget választották meg királlyá.

Ezt az időszakot öleli fel a dráma. És ha abból a történelmi előképből indulunk ki, hogy a dráma ideje a vegyes ház királyi korát tükrözi, akkor a mikrorealizmus sugallt jelentésében benne van a dráma világképének aktualitása, benne vannak azok a motívumok, amelyek a soknemzetiségű valóságunkra vonatkoznak.

Visszatérve a történelmi előképhez, annak cselekményében két különböző nemzetiségű vezető egyéniségnek a harcát látjuk, akik nemzetiségi hovatartozásuk ellenére azonos érdekért küzdenek. Nevezetesen a német Márkus Herrmanról és a magyar Mártonról van szó. A német és a magyar kereskedő érdekei azonosak, ezért Buda szabadságának megvédéséért együtt harcolnak. Mindketten elesnek, mert elárulják őket, mert „árulók mindig vannak”, és mindig azok élnek túl a zavaros helyzeteket, akik „köpni tudnak” – állítja Gobby Fehér Gyula.

A társadalmi valóságot tükröző mikrorealizmusoknak két szintjét különböztetjük meg.

Az egyik szint a nemzetiségi együvé tartozást tükrözi.

A másik ezen túllépve a makrostruktúra elvi síkját tükrözi. A választásnak azt a lehetőségét, amikor „Buda” emberei a jobb és a bal irányú besorakozás helyett a saját útjukat építik ki, mi sem valószínűbb, mintegy behelyettesítve a történelmi képletet, szembetűnjön az azonosság: a budaiak mi vagyunk.

„Buda önálló és az is tud maradni, ha összetartunk. Mi igazgatjuk önmagunkat, se délről, se északról nem kell a jó tanács, a baráti segítség. Bennünket ne védelmezzon senki se” – mondja Márton.

Ez a szöveg alapproblémájában visszakanyarodik Deák Ferenc műveihez, a *Légszomj*-ban és az *Afonyák*-ban tükrözött társadalmi valósághoz, vagyis azokhoz a szövegekhez, amelyek a hősök ábrázolásában a legsokszínűbb jellemeket vonultatták fel, és amelyek végkicsengése a jellemtelenség elszaporodása volt. A megalkuvás, az átállás, a vélemények naponta történő átalakítása. A pillanatnyi körülményeknek megfelelő helyezkedés az igazak légszomját eredményezte.

Világlátásukban és az életérzések tükrözésében ezek a szövegek azonosak.

Annak ellenére, hogy termékeny drámaíró Gobby Fehér Gyula, drámáinál mégsem tudunk egy dramaturgiai ívet felrajzolni, mert semmi összefüggés sincs drámai szövegei között. Nincsenek visszatérő motívumai, nincs kifejtett filozófiai elve, amelyet körüljár. Ezzel szemben rendkívül gazdag élményvilága van, amely kiapadhatatlan témákat biztosít számára. Ötletei ebből erednek, hisz művei egy-egy jó ötletre épülnek.

Ezek az ötletek egy-egy élethelyzetből adódnak, vagy egy társadalmi kritikából, de mindig a pillanatnyi életérzésből nőnek ki és lesznek szövegei parabolák, szatírák vagy gúnyiratok.

Időszerű témákat talál, mert nyitott szemmel jár mindennapjainkban, és kifejezett érzéke van a fonákságok megírásához. Például a *Szakértők az ablakban* című műve az öniség idejéből való, amikor minden gyárnak státútumot kellett kidolgozni. A kefégyárba is megérkezett két „szakértő”, akinek ez volt a feladata. Természetesen a helyzet adta összes lehetőség kigúnyolása benne van a műben.

Gobby Fehér Gyula szövegei egydimenziósak, nincs elágazásuk és nincs asszociációs udvaruk. Állapotokat tükröznek.

Úgy tűnik, sok esemény, történés átélője a szerző, mert a drámái mind valamilyen valóságeseeményen alapulnak, illetve azok váltják ki a drámáinak történetét. Ezeket a történeteket olyan koloratúrával rajzolja meg, hogy a szemünk előtt kelnek életre, és elevenen hatnak! – ezért különös és fontos Gobby Fehér Gyula dramaturgiája a honi magyar drámában, mert színpadi műveiben a mindennapjaink apró bosszúságaitól a történelmi paraboláig terjedő síkján, mindenre kiterjedő figyelemmel apróságokból is drámát írt.

Drámáinak stílusa az élethelyzetből adódó stílus, nincs fennköltége, nincs póza, nincs stilizációja, csak természetes párbeszédnek vannak.

A vajdasági magyar drámában a musical megjelenése Gobby Fehér Gyula nevéhez fűződik. *A zöld hajú lány* fontos mű drámai opusában is, mert újat hozott, mást, többet, és fontos mű, mert megjelent, és ebbe a szélesebb drámai mezőnybe is új kifejezési formát hozott.

Fontos továbbá azért is, mert témája a fiatalokról szól, formája pedig főként a fiatalokat vonzza. Az is igaz, hogy a százhusz oldalas próza és songok anyagából a rendezőnek köszönhetően végül is rockopera lett,

de ez a forma így még vonzóbb, a tartalom pedig átcsúszott a fonikus és a vizuális területre.

A musical műfaji követelménye, hogy témája mai tárgyú énekes, táncos színmű legyen.

A zöld hajú lány a fiatalok kábítószer-élvezéséről és annak következményeiről szól. Utal a fiatalok családi körülményeire is, amelyek lehetővé tették számukra ezt a káros élvezetet. A songok tartalmában rejlik a közlendő, és a songok egymásraépítéséből bontakozik ki a mű drámai íve.

Újszerű megoldás a kísérleti dramaturgia kategóriájában, akárcsak a *Duna menti Hollywood* című zenés vígjáték, amely magában egyesíti a film, a dokumentum és a zenés vígjáték elemeit.

A zombori Bosnyák Ernő életének elemeit használta alapul Gobby Fehér Gyula a szöveg megírásához. Ez a szöveg is fontos állomása a jugoszláviai magyar drámának, mint sajátos kísérlet, kár azonban, hogy folytatás és követők nélkül maradt.

Gobby Fehér Gyula *A hajó* szimbolikus tartalmú szövegét 1989-ben írta. A főhős, elzárkózva a külvilágtól, hajót épít magának, hogy azután elhajózhasson valahova.

A dráma érdekes kérdésekkel zárul:

„Hova jutunk?

Mivé leszünk?

Mi lesz a sorsunk?

Merre tartunk?”

A szerzőt ezek a kérdések foglalkoztatták. Noha azóta pár év már elmúlt, és ezalatt megtapasztaltuk, hova jutottunk, a kérdések továbbra is nyitottak maradtak.

Még mindig egy imbolygó hajón vagyunk, ahogy annak idején az Újvidéki Színház színpadára ültetett bennünket az előadás rendezője, Soltis Lajos.

Erősen imbolygott már akkor is a hajónk, de még erősen állta a viharokat.

Azóta a viharok erősödésével a hajó imbolygása is nagyobb ívű lett, és bizony jó néhányan kiestek a „hajónkról”, őket lesodorta a szél! – Közben legalább az is kiderült, hogy nagyon sokan nem szeretik a viharokat, és hogy valóban: „Mindenki a nyugodt vizet szereti” – ez áll

a szövegben, de a valóság, sajnos, nem igazodott az elvárásainkhoz, vagy inkább kívánságainkhoz. Nem nyugodott meg a víz, hanem „fokozódott a szél”. Így még mindig nem tudjuk, hogy „Mivé leszünk? És mi lesz a sorsunk?”

Ezt a kérdést nem válaszolta meg Gobby Fehér Gyula, de megírta *Az angyal álma* című művét. Ábrahám Pál életéről szóló sajtóságos „Fehér Gyulá-s” szerkezetű operett, amely dokumentum jellegű is, kortörténet is, meg az író fantáziája szülte is. Többrétegű, bonyolult szerkezetű színpadi mű, amelynek van egy XIX. századi és azt kommentáló rétege. Ezt a műfajt is megpróbálta Gobby Fehér Gyula, akiről születésnapj köszöntőként elmondhatom azt a jó tulajdonságát, hogy vele lehetett és lehet ma is szövegeiről úgy vitatkozni, hogy meghallja, mit mond az ellenfél, nem sértődik meg, tudomásul veszi a javaslatokat, megfontolja azokat, és ha kell, többször is átdolgozza a részleteket. Nem volt véletlen, hogy éppen ő szorgalmazta 1979-ben a drámaműhely megalakítását, amelyben az írói ötlettől kezdve együtt gondolkodik és dolgozik az íróval a dramaturg és a rendező.

Talán egyszer ez a vágya is teljesül.